

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl/Year: 2018 – Sonbahar / Autumn
Sayı/Issue: 41 - Sayfa / Page: 359-384
ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info
Geliş/Received: 01.07.2018 Kabul/Accepted: 10.08.2018
Araştırma Makalesi / Research Article

CHP'DE PARTİ İÇİ MUHALEFETİN İLK ÖRNEĞİ: ÇİFTÇİYİ TOPRAKLANDIRMA KANUNU VE TBMM'DE YAŞANAN TARTIŞMALAR

FIRST EXAMPLE OF INTRAPARTY OPPOSITION IN CHP: LAW OF PROVIDING LAND TO FARMERS AND DISCUSSIONS IN THE TGNA

Dr. Öğr. Gör. Mehmet Korkud AYDIN

Kırıkkale Üniversitesi

Tarih Bölümü

korkudaydin@hotmail.com

Öz

Toprak reformu, Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk döneminde başlatılan ve topraksız köylüyü topraklandırmak amacıyla gerçekleştirilmek istenen bir uygulamadır. Bu uygulamayla Doğu Anadolu bölgesindeki aşiretlerin devlet karşısında güçlerini kaybetmeleri de amaçlanmıştı.

II. Dünya Savaşı yıllarında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün girişimleriyle ülkedeki ekonomik durgunluğun giderilmesi maksadıyla bir kez daha Toprak Reformu gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede çıkarılan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunuyla büyük toprak sahiplerinin mülklerinin bir kısmının topraksız köylüye dağıtılması düşünülmüştü. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu 11 Haziran 1945 tarihinde çıkarılmıştır. Kanunun hazırlık aşamasından itibaren özellikle TBMM içindeki toprak sahibi milletvekillerinin meseleye şiddetle karşı çıktıkları görülmüştü.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na duyulan tepkinin sonuçlarından biri de çok partili hayata geçişin mihenk taşı olan Demokrat Parti'nin kurulması olmuştur. Fuat Köprülü, Celal Bayar, Adnan Menderes ve Refik Koraltan'ın imzaladıkları "Dörtlü Takrir" olarak adlandırılan bildiriyle DP'nin kuruluş süreci başlamıştı.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu gerek DP'nin kuruluşu esnasında yaşanan muhalefet gerekse dış politikada ortaya çıkan değişiklikler nedeniyle kamuoyunda gereken ilgiyi uyandıramamıştı. Hatta Çiftçiyi Topraklandırma

Kanunuyla ilgili Meclis görüşmeleri; genel olarak topraksız köylünün toprak edinmesinden ziyade muhalefeti oluşturan isimlerin CHP'yle mevcut sistemi tartışmaya açmasına hizmet etmişti. Çiftçiyi Topraklandırma kanunu, çiftçiyi rahatlatamamış, İkinci Dünya Savaşı yıllarında alınan ekonomik tedbirlerin de etkisiyle daha da yoksullaştırmıştı.

Çalışma, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun Türkiye'de yarattığı iktisadî ve siyasî akisleri konu edinmektedir.

Anahtar Sözcükler: Çiftçi, Toprak Reformu, Adnan Menderes, Dörtlü Takrir, İsmet İnönü.

Abstract

Land reform is a desirable practice in the first years of the Republic to be accomplished by Atatürk in order to get rid of the landless peasants from being named as "sharecrop farmer-share farmer" and to provide their own livelihood. With this practice, it was aimed that the tribes in the Eastern Anatolia region would lose their power against the state. However, this practice was partially applicable because of the reactions of landowners who would lose property rights and suffer economic losses.

In the years of World War II, President İsmet İnönü's attempts to eliminate the economic stagnation in the country tried to achieved through realizing once again the Land Reform. With this Law of Providing Land to Farmers, it was thought that some of the properties of large landowners would be distributed to landless peasants. Law of Providing Land to Farmers was enacted on June 11, 1945. From the preliminary stage of the law, it was seen that parliamentarians who own land in the Turkish Grand National Assembly (TGNA) were strongly opposed to the matter.

One of the consequences of the reaction to the Law of Providing Land to Farmers was the establishment of the Democratic Party, which was the cornerstone of the transition to multi-party system. The process of establishing the DP started with the declaration called "Quartet Motion" which was signed by Fuat Köprülü, Celal Bayar, Adnan Menderes and Refik Koraltan.

The Law of Providing Land to Farmers had not been able to appeal to the public attention as it was desired since the opposition that existed during the establishment of the DP and the changes that have arisen in foreign politics. In fact, the parliamentary negotiations on The Law of Providing Land to Farmers have generally served to the opponents to open the debate about the CHP and the existing system, instead of serving to the landless peasants' land acquisition. The Law of Providing Land to Farmers was not relieved the farmers, and the farmers became more and more impoverished, affected by the economic measures taken during the Second World War.

This study focuses on the economic and political echo created by the Law of Providing Land to Farmers in Turkey.

Keywords: Farmer, Land Reform, Adnan Menderes, Quartet Motion, İsmet İnönü.

1.Giriş

Toprak reformu, toprak mülkiyeti dağılımının yeniden düzenlenmesi amacıyla topraksız ve az topraklı çiftçilere toprak dağıtımının yapılmasıdır. Toprağın işlenmesi, toprak-insan ilişkilerinin düzenlenmesi ve yönetilmesinde bugüne kadar değişik sistemlerde değişik uygulamalar yapılmıştır. Bunlardan birincisi klasik demokrasinin kuralları içinde kalınarak, mülkiyet düzenindeki aksaklıkların adaletli bir şekilde düzenlenmesi, mülkiyet hakkının yaygınlaştırılması ve daha çok kişinin toprak mülkiyetine sahip olmasıyla sağlanır. İkincisi de Sosyalist sistemdeki insan-toprak ilişkisi ve yönetimidir. Bu sistemde var olan düzen tasfiye edilir, mülkiyet hakkının yönetime geçmesi esas alınır.

Klasik demokrasilerde topraksız veya yeterince toprağı olmayan köylüyle çiftçinin toprak sahibi olabilmesi; ya büyük toprak sahiplerinin üzerindeki tapusuz arâzilerinin bir kısmının kamulaştırılması ya da hazine arâzilerinin çiftçiye dağıtılmasıyla mümkün olmaktadır. Kamulaştırma yoluyla köylü ve çiftçiye toprak dağıtılmasıysa masraf gerektiren bir yol(Cin, 1987: 345) olduğundan Yeni Türk Devleti, kamulaştırma politikasına gitmemiştir. Bilâkis Osmanlı Devletinden mirâs kalan topraklarla ilgili 1926'da Türk Medenî Kanunu'nun kabul ettiği mülkiyet hakkını koruyacak kanunlar çıkartılmış, büyük arazilere sahip olanların mülklerine de dokunulmamıştı. Ayrıca bu kişilerin arazilerini kamulaştırmamış ve az topraklı veya topraksız çiftçiye dağıtım yapmamıştır(Çamurcuoğlu, 2009: 172 vd; Düren, 1972: 58 vd; Cin, 1987: 346).

Yeni Türk Devletinin toprak ve tarım politikaları doğrultusunda çeşitli tarihlerde gerçekleştirmek istediğı toprak reformu için tercih ettiği yol, klasik demokrasinin kuralları içinde yapılan düzenlemelerdi(Cin, 1987: 344). Bir başka ifadeyle topraksız veya az topraklı çiftçilere toprak dağıtımındaki usul; hazine veya hazineye geçmiş arâzilerin dağıtılması şeklinde olmuştur.

Sonuca ulaşılamasa da Türkiye'de toprak ve tarım reformu konusundaki çalışmalar, Atatürk döneminde başlamıştı. Mustafa Kemal Atatürk, 1922'de "*Efendiler! Milletimiz çiftçidir. Millet in çiftçilikteki çalışmasını yeni ekonomik tedbirlerle son hadde erİştirmeliyiz. ...Onun için, bir yandan çiftçinin emeğini arttıracak ve semereli kılacak ...iktisadi tedbirlerin alınmasına çalışmak lazımdır*" diyerek toprak ve tarım reformu çalışmalarının da önünü açmıştı(*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, 2006: 219; Ahmad, 1986: 34).

Erken Cumhuriyet döneminde toprak reformuyla ilgili ilk teşebbüs, İzmir İktisat Kongresi'nde gündeme gelmişti. Gerçi 17 Şubat 1923'te başlayan İzmir İktisat Kongresi'nde tarım konusunda alınan

bütün kararlar, piyasaya yönelik üretim yapan büyük arâzi sahiplerinin istekleri yönünde şekillenmişti. Arâzilerini bizzat işletmeyen büyük arâzi sahiplerinin arâzilerinin topraksız köylülere dağıtılması için bazı işçi temsilcilerinin verdiği öneri, yine Kongreye katılan çiftçilerin oylarıyla reddedilmişti (Ökçün, 1968: 193 vd).

Köylü ve çiftçileri sevindiren ilk gelişme, 1925'te Âşâr vergisinin kaldırılmasıdır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1925: Devre: II, Cilt: 14, 58. İçtima, 17 Şubat, 64-97; Baydar, 1978: 22). Ardından 1927'de devlet arâzilerinin köylülere verilmesi amacıyla "Bazı Eşhâsın Şark Menâtıkından Garb Vilâyetlerine Nakillerine Dâir Kanun" çıkartılmışsa da bu uygulama 1930'ların ortalarına kadar çok sınırlı kalmıştı (TBMM Zabıt Ceridesi, 1927: Devre: II, Cilt: 33, 77. İnikat, 274 vd; T.C. Resmî Gazete, 1927: 19 Haziran, Sayı: 1079).

Atatürk döneminde doğudaki topraksız köylüyü topraklandırma politikası biraz daha farklı gelişmişti. Belki de Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki büyük arâzi sahiplerine isyân ve ayrılıkçı hareketlerin etkisiyle farklı bir politika izlenmişti. 1925'te başlayan isyanlarda dahli olduğu düşünülen ailelerin güçlerinin kırılması, mevcut yapının değişmesi için 1927'de 1500 kadar ailenin Doğu Anadolu'dan Batı illerine nakli için kanun çıkarılmıştı (Çamurcuoğlu, 2009: 169 vd; İnci, 2000: 352). Söz konusu ailelerin bıraktığı arâzi; ilgili kanunun 9. Maddesine istinaden iskân edilecekleri yerlerde verilecek arâzi karşılığı hazineye devredilmişti.

Atatürk, 1928'deki Meclis açılış konuşmasında, 1925'ten sonra yaşanan zorunlu iskân ve yer değiştirmeden oluşan hazine arâzilerini dikkate alarak; özellikle doğu illerinde toprağı olmayan çiftçilere toprak verilmesini istemişti. Bunun üzerine Hükûmet, 1929'da Şark Menâtıkı Dâhilinde Muhtâç Zürrâa Tevzî Edilecek Arâziye Dâir Kanun'u çıkartmış ve gerekli düzenlemelere gitmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1929: Devre: III, Cilt: 12, 75. İnikat, 2 Haziran, 257 vd; T.C. Resmî Gazete, 1929: 8 Haziran; Çamurcuoğlu, 2009: 170). Bu kanunun 1. ve 3. maddesine istinâden Doğudaki isyân bölgelerindeki büyük arâzi sahiplerinin topraklarının topraksız köylülere dağıtılmak üzere kamulaştırabileceği de kararlaştırılmıştı. Nitekim Başbakan İsmet İnönü, 9 Kasım 1929'da TBMM'de yaptığı konuşmada, kanuna uygun olarak Doğu'da 20.000 dönümü büyük arâzi sahiplerinden kamulaştırılan topraklar olmak üzere, 110.000 dönüm tarım arâzisinin topraksız köylülere dağıtıldığını belirtmişti (İnönü, 1946: 200 vd; İnci, 2000: 353). Ancak toprak dağıtımının sonuçları alınmadan 1930'da Doğu'da baş gösteren ve devamlılık gösteren isyânlar nedeniyle uygulama rafa kaldırılmıştı. Buna karşın bazı önemli kalemler, 1930'ların başından itibaren toprak reformunun zorunluluğunu

vurgulayarak, köylüyü maraba veya ortakçı olarak çalıştıran büyük toprak sahiplerinin elindeki arâzileri gündemde tutup, köklü bir toprak reformundan bahsetmeye devam etmişlerdi.

Kadro dergisinden İsmail Hüsrev Tökin; Şark vilayetlerinde derebeyliğin tamamen ortadan kaldırılması ve toprağın “*bilâ-bedel*” köylüye dağıtımının, millî bütünlüğün sağlanmasındaki zorunluluğunu vurgulamıştı. (Tökin, 1933: 36 vd).

Hem Doğuda baş gösteren isyanların önünü alabilmek, hem de gerçekleştirilmek istenen toprak reformundan olumlu sonuçlar elde etmek isteyen Cumhuriyet Hükûmeti; 1934’te yeni bir İskân Kanunu çıkarmıştı. Kürt nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgelerdeki Aşiret reislerinin gücünü kırmaya yönelik çıkartılan İskân Kanunu’nun 10. Maddesi; topraksız veya az topraklı köylüye toprak dağıtımının da hareket noktası olmuştur. 10. Madde de;

1. Aşirete hükmî şahsiyet tanımadığı bu hususta herhangi bir hüküm, vesika ve ilâmla kayıt altına alınmış olsa da tanınmış hakların kaldırıldığı

2. Aşiret reisliği, beyliği, ağalığı ve şeyhliği, bunların herhangi bir belgeye veya görgü ve göreneğe dayanan her türlü teşkilât ve uzantıları da kaldırılmıştır. Bu kanunun yayınlanmasından önce reis, bey, ağa ve şeyhlere ait tanınmış, kayıtlı, kayıtsız bütün gayrimenkuller devlete geçer.

3. Bu gayrimenkuller, muhâcirlere, mültecilere, göçebelere, nakil olunanlara, topraksız veya az topraklı yerli çiftçilere dağıtılıp tapuya bağlanır.

Bu kanunun neşrinden önce aşiretlere reislik, beylik, ağalık, şeyhlik yapmış olanlar, yapmak isteyenler ve sınır boylarında emniyet ve asâyiş bakımından oturmalarında mahsur bulunanlar; aileleriyle birlikte münâsip yerlere naklettirip yerleştirilirler.

4. Bu uygulamanın tatbikinde İcrâ Vekilleri Heyeti kararıyla Dâhiliye Vekili yetkilidir” denilmişti.

Doğu’daki büyük arâzi sahiplerinin tasfiyesi, buradaki yerel hanedânların oluşturdukları yapının ortadan kaldırılması ve 1934’teki İskân Kanunuyla yapılmak istenen toprak reformu türlü nedenlerle başarılı olmamış ama Hükûmet, bu düşüncesinden vazgeçmemiş; toprak reformu fikrini bütün Türkiye’ye yaymıştı(T.C. Resmî Gazete, 1934: Sayı: 2733. Kanun No: 2510, 21 Haziran; Düstur, 1934: 3. Tertip, Cilt: 15, 460; Tezel, 2000: 346 vd.; İnce, 2006: 62; Çamurcuoğlu, 2009: 171).

Kamuoyunda giderek artan rahatsızlığın da etkisiyle CHP’de kapsamlı bir toprak reformu yapma düşüncesi güç kazanmış, 1935 Kurultay’ında kabul edilen yeni Parti Programı’nın üçüncü kısım 34.

maddesine “Çiftçiye Toprak Sahibi Yapmak” başlığıyla şu hususlar eklenmişti(CHP, 1935: 81): “Her Türk çiftçisini yeter toprak sahibi yapmak Partimizin ana gayelerinden biridir. Topraksız çiftçiye toprak dağıtmak için özgün istimlâk kanunları çıkarmak lüzumludur” maddesine dayanarak aynı yıl içinde İçişleri Bakanlığı, toprakların tapusuz kısmını kamulaştıran bir tasarı hazırlamıştır.

Bu tasarı, büyük arâzilerin önemli bir kısmının hazineye aktarılmasını da sağlayacaktı. Teklif edilen toprak iskân kanun taslağında devlet; iki bin dönümden fazla olan büyük toprakları ve sahipleri tarafından bizzat başında bulunarak işlenmeyen iki bin dönümden az toprakları, devlet tahvili karşılığında istimlâk edebilecekti.

İçişleri Bakanlığı’nın hazırladığı bu taslak, Kanun taslağındaki kamulaştırılacak arâzilerin bedellerinin hesaplanması ve ödenmesiyle ilgili maddenin, 1924 Anayasası’nın kamulaştırmalarda o günkü piyasa değerine göre peşin ödeme yapılmasını gerektiren maddesiyle çeliştiği için Meclis’te tepkiyle karşılanmıştı

Anayasa’nın yürürlükteki hükümleriyle çelişmeyen bir toprak reformuna ihtiyaç olduğundan İçişleri Bakanlığı yerine, yeni ve kapsamlı bir toprak reformu tasarısı hazırlama görevi Tarım Bakanlığı’na verilmişti. Ardından da Zirâî Islahat Kanunu Projesi 1937’de TBMM’ye sunulmuştu (İnci, 2006: 354; Barkan, 1944-45: 63; Tezel, 2000: 379). Bu arada toprak reformu için Anayasada yapılması gereken değişiklikler, Şubat 1937’de belirlenmiş, Celal Bayar Hükümeti programına alınmış ama bu konuda yine bir şey yapılamamıştı(Keyder ve Pamuk, 1985: 53 vd). Ancak Atatürk Toprak reformundan vazgeçmemişti. Nitekim 1 Kasım 1937’de Meclis açılış konuşmasında Atatürk “Millî ekonominin temeli zirâattir. Bunun içindir ki, zirâatte kalkınmaya büyük önem vermekteyiz...

Bir defa, memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemlisiyse bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir sebeple bölünemez bir mahiyet alması(dır). Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arâzi genişliği, arâzinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesâfetine ve toprak verim derecesine göre sınırlanmak lâzımdır...” diyerek topyekün bir toprak reformunun gerçekleştirilmesini tekrar gündeme getirmişti (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, 2006: 224).

Zirâî İslâhat Kanunu Projesi bir süre sonra Tarım Bakanlığından alınarak yeniden düzenlenip gözden geçirilmişse de Atatürk’ün zamansız ölümü ve ardından II. Dünya Harbinin başlamasıyla sürüncemede kalmıştı(Köprülü, 1953: 789; Aksöz, 1973: 24; Kaya, 2015: 86 vd).

2. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu

Savaş dönemi hükümetleri, dış politikadan kaynaklanan ve çoğunluğu savunma amaçlı olan Millî Müdâfaa, Varlık Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi Kanununu çıkartmış; ancak bu süreçteki uygulamalar topraksız köylüyü ve küçük çiftçiyi sıkıntıya sokmuştu. Bu da savaş nedeniyle bir süredir ele alınmayan köklü toprak reformunu zorunlu kılmıştı. Hükümet, savaş sonrasında köylüyle çiftçiye rahat bir nefes aldırarak ve takip ettiği iç politikada da elini güçlendirecek bir işe el atmış; 1945'te Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nu çıkartmıştı (Cin, 1987: 346; Karaömerlioğlu: 1998).

2.1.Çiftçiyi Topraklandırma Kanun Tasarısının TBMM'ye Sunulması ve Görüşmelerin Başlaması

Tasarı, 17 Ocak 1945'te Ş. Saracoğlu imzası ve Başvekâlet yazısıyla TBMM'ye sunulmuştu. Tasarının TBMM'de görüşülmesinden önce Adalet, Anayasa, Bütçe, Ekonomi, İçişleri, Maliye, Tarım ve Ticaret Komisyonlarından 4'er üyeye geçici bir komisyon kurulmuş; Komisyon yaptığı değerlendirme sonucu hazırladığı raporunu 3 Mayıs 1945'te TBMM Başkanlığına sunmuş, görüşmelere de 14 Mayıs 1945'te başlanmıştı (Çiftçiye Toprak Dağıtılması ve Çiftçi Ocakları Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı ve Geçici Komisyon Raporu, 1945: 59-84;).

2.1.1. 14 Mayıs 1945 tarihli TBMM Oturumu ve Yaşanan Tartışmalar

Kanun tasarısının amaç, kapsam ve gerekçelerini sunmak üzere görüşmelerde ilk sözü, Tarım Bakanı Hatipoğlu alarak, Hükümetin köylüyü kalkındırmayı hedeflediğini, kanunun temel prensibinin toprağı olmayan veya toprağı yetmeyen köylüleri toprak ve mülk sahibi yapmak olduğunu, Cumhuriyet rejiminin bu anlayışı dava edindiğini belirtmişti.

Hatipoğlu, "Bir defa bu gerçeğe dayanarak memleketimizde çiftçiliği sanat edinmiş, hayatını ondan kazanma yolunu nesiller boyunca devam ettirmiş olanların; kendi maişetlerini, kendi mülkleri üzerinde kazanacak bir şekle getirmek esas vazifelerdendir. Toprağı yetmeyen ve topraksız olan çiftçiler; bizzat kendi mülkleri üzerinde çalışabilmek için toprak istiyorlar." diyerek topraksız köylü ve çiftçisinin sıkıntılarına değinip Kanunu'nun gerekliliğini vurgulamıştı (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 54. Birleşim, 14 Mayıs, 59 vd).

Hatipoğlu, Hükümeti bu yasağı hazırlamaya yönelten nedenleri sıralarken;

1-Ülkedeki, topraksız ya da toprağı yetersiz olan çiftçilere yetecek kadar geniş toprakların varlığını,

2-Ülkede birçok toprak parçasının işlenemediğini,

3-Toprak sahibi olmak istemesine rağmen olamayan ve başkalarının toprakları üzerinde ortakçı olarak çalışan insanların varlığını dikkate aldıklarını belirtmişti. Toprağı işlemek, üretmek isteyenlerin toprak sahibi yapılmasının ülke ve millet yararına olduğunu belirten Hatipoğlu; Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun, ülkenin önceliklerinden olduğunu da vurgulamıştı.

Hatiboğlu'na göre Kanunu'nun amacı; çiftçiliği kendisine sanat edinenlerden topraksız olanlara ve bu iş için yeterli toprağı olmayanlara kendilerini geçindirecek miktarda toprak vermek ,bunları toprak sahibi yaptıktan sonra da işletme kuracak şekilde devlet eliyle teşvik ve takviye etmektir. Söz konusu iki hedef gerçekleştirilirse ülke toprakları sürekli olarak işletilecek ve verimli hale getirilecekti.

Tarım Bakanı “köylü efendimizdir” sözünün, Cumhuriyet rejiminin umdelerinden biri olduğunu hatırlatarak; köylünün gerçek efendi olabilmesinin tek çıkar yolunun kendi iktisâdî hayatını bağımsız bir biçimde yürütebilmesine bağlı olduğunu da belirtmişti. Çıkartılacak kanunla devletin ve vatandaşların bazı külfetleri sırtlaması gerektiği de vurgulanmıştı.

Kanun uygulandığında çiftçi ailelerinin geçimlerini sağlayabileceğini, millî üretim ve refâh seviyesinin yükseleceğini, ortakçılıkla çalışanların kendi topraklarında çalışacaklarını, böylece iktisâdî kudreti yükselmiş bir köylü tabakasının ortaya çıkacağını belirten Hatipoğlu'ndan sonra söz alan İstanbul Milletvekili ve Müstakil Grup başkanı Rana Tarhan da kanunu onaylayan bir konuşma yapmıştı.

Tarhan; TBMM'nin temel yasalarından birini oluşturacak bir tasarıyı görüştiklerini belirterek, hayata geçirilecek toprak reformuyla topraksız bir köylü veya çiftçi ailesinin hayatının nasıl değişebileceğini anlatmıştı: “Gözlerimizin önünde kendi tarlasını kendi emeğiyle, ileri araçlarla işleyerek çeşitli ziraat yapan, tarlasından kalan vaktini başarıyla kullanan, hâli vakti yerinde aydın, neşeli yurttaşların kesif kütleleri canlanacak ve hep beraber ülkü yolunda yürümek heyecânını duyacağız.” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 54. Birleşim, 14 Mayıs, 63).

Daha sonra söz alan Seyhan Milletvekili Ali Cavit Oral'sa kanun tasarısını eleştirmiştir. TBMM'nin bu kanunla memleketin en mühim, en hayatî konularından birini ele aldığını söylediikten sonra komisyon raporuyla tasarıyı topa tutmuştu. Komisyonun üç aylık çalışması sırasında 45 toplantı yaptığını; ancak, “bağı ve bahçeyi parçalayan, kültür ziraatini 30 dönüme indiren toptancı bir zihniyetle ziraatimizi şekillendirmek ve memleket gerçeklerine uymayan bir ocak sistemi ihyâ etmek isteyen” bir anlayışa kapı araladığını iddia etmişti. Bu yolla ziraatte hiç de doğru

olmayan mutaassıp bir müdâhalecilik sistemine gidileceğini de ekleyen Oral; çok nazarı bir kanun tasarısının gündeme getirildiğini savunmuş, rahatsızlıklarını dile getirmişti.

Aynı zamanda Çukurova'nın çok büyük toprak sahiplerinden biri de olan Oral'ın kanun tasarısı hakkındaki eleştirilerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1-Tasarının 6. maddesinde 500 ila 5000 dönüm arasındaki arâzinin orta ölçekli işletme olarak kabul edildiğini; 16. maddesinde de bu orta ölçekli işletmenin özelliklerinin sıralandığını ancak 17. Maddenin bu hükümlerle çeliştiğini; dolayısıyla ülke ziraatı ve ekonomisi için hayati önem taşıyan orta ölçekli işletmelerin değerini yitirdiğini vurgulamıştır.

2-Ailesinin geçimini ve çocuklarının tahsilini; tasarrufundaki toprak sayesinde sürdüren bir insanın arâzisi elinden alınırken, o kimseye geçinmesi için ne yeni bir sermaye verilmekte ne de elinden alınan arâziye bir değer biçilmektedir.

3-Bu ülkenin ziraatında gerek ferdî gerekse üretim bakımından çok önemli olan ortaklık ve icârcılık konuları bu kanunda yer almamış; bunlar doğrudan doğruya feshedilmemişse de her arâzi sahibi için korkulu bir şekle sokulmuştur.

4-Verilecek arâzinin 25 yıl satılmaması hususunda 54. maddenin hükümleri çok uzun sürelidir. Bu sürenin de makul bir süreye indirilmesi gereklidir.

5-Büyük ölçekli işletmelere yeni bir şekil vermek ve bu işletmeleri bir üretim kooperatifi haline getirmek gereklidir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 54. Birleşim, 14 Mayıs, 63 vd).

Eskişehir Milletvekili Yavuz Abadansa tasarı hakkında olumlu fikirlerini açıklamış, toprak rejiminin alışkanlık gereği daima ideolojik olarak değerlendirildiğini; bu alışkanlık sonucu kanunu sorgulayanlardan bir kısmının sağ bir kısmının da sol gözlükleri taktıklarını vurgulamıştı. Abadan, yeni bir mülkiyet rejimi değişikliği yapmadıklarını; bilâkis mülkiyeti tanıyan, kamu menfaatiyle mülkiyete ait sınırlamaları içeren ve çiftçiyi topraklandırma esası güden bir kanun tasarısı hazırladıklarını söylemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 54. Birleşim, 14 Mayıs, 68 vd).

Kanun tasarısının, topraksız veya az topraklı çiftçiyi yeterli toprak sahibi yapmak olduğunu belirten İçel/Mersin Milletvekili Refik Koraltan, bununla birlikte tasarının belli hususlarda düzenlenerek, toprak dağıtımının nerelerde yapılacağını kesin olarak bildirilmesi gerektiğini de hatırlatmıştı.

Koraltan, tasarının ruhunu “*Ali'nin malını alıp Veli'ye vermek*”

sözleriyle eleştirmiş; “Bir vatandaş, babasından ve ecdâdından kalan bir mülkünü şahsî emekleriyle de arttırdıktan sonra büyük bir gayret ve fedakârlıkla yıllar boyunca işlemiş, ilerletmiş, böylece çocuklarına ve yuvasına, dolayısıyla içinde yaşadığı camiaya faydalı olmuş. Günün birinde bu adamın mülkünün bir kısmını elinden alıyorsunuz, yani hazıra konuyorsunuz. Böyle bir hareketin başka bir deyimle bu yolda yapılacak bir ameliyenin o vatandaşın hayatında, durumunda, bütün ailesi üzerinde yapacağı depremi düşünmek bile insanı içinden sarsmaz mı?” diyerek başka bir noktaya dikkat çekmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 54. Birleşim, 14 Mayıs, 70 vd).

Sinop Milletvekili Hulusi Oruçoğlu, tasarıya göre toprak dağıtımlarının mahallî olacağını, Karadeniz sahilleri gibi toprağı dar ve dağıtmaya elverişli olmayan bölgelerde köylülerinin yine topraksız kalacağını söyleyerek konuya farklı bir bakış açısı getirmişti. Düşünülecek olursa, yapılacak bir toprak reformu, Karadeniz’in zaten sınırlı olan kullanıma açık arazisinde nasıl gerçekleştirilebilecekti? Oruçoğlu, yine de tasarımı toprak reformu için bir başlangıç olarak kabul etmiş; bu işi daha iyi yapabilmek için ilerde tam ve müttekâmil bir kanunun getirilmesini temenni etmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 54. Birleşim, 14 Mayıs, 74).

İzmir Milletvekili Halil Menteşe de söz almış, tasarıya olumlu bakmasına karşın izlenen yol nedeniyle karşı çıkmıştı. Menteşe, tasarının topraksız çiftçiye toprak dağıtmak ve memlekette medenî kanunun tesis ettiği mülkiyet rejiminin yerine yeni bir mülkiyet rejimi getirmek amacıyla gündeme geldiğini söylemiş ve toprak mülkiyetiyle ilgili yapılan bir inceleme hakkında da açıklamada bulunmuştu. İncelemeye göre; 37 vilâyette bir milyon yetmiş üç bin çiftçi ailesinin durumu araştırılmıştı. Bu ailelerden hiç toprağı olmayan altmış bir bin sekiz; kırk dönüme kadar toprağı olan altı yüz altmış üç bin; bin dönümden fazla toprağı olan aileye bin sekiz yüz yetmiş altı civarındaydı. Menteşe, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğünün Trakya’da bin üç yüz köyde yaptırmış olduğu incelemeye de değinmiş, çiftçinin % 87’sinin yeteri kadar toprağına sahip olduğunu % 8’inin yarı toprak sahibi iken % 5’ininse hiç toprak sahibi olmadığını vurgulamıştı. Ayrıca Ziraat Bankası’nın toprak satın alıp vatandaşları borçlandırmak suretiyle dağıtım yaptığını ve vatandaşın kolay bir şekilde toprak sahibi olduğunu belirtmişti.

Menteşe söz konusu rakamlar ve Hükümetin sunduğu tasarıyla ilgili olarak da şunları söylemişti: “Şuna eminim ki, Hükümet benim topladığım bu rakamları göz önüne alarak vaziyeti tetkik etseydi, şimdi tehlikelerini arz edeceğim büyük, ağır ve tehlikeli bir teklifle Büyük Millet Meclisi huzuruna gelmezdi...”.

Menteşe, kanun tasarısına karşılık TBMM'ye, arâzisi olmayan veya yetmeyen çiftçilere Ziraat Bankası'nın 15 yıllığına % 3 faizle ödenmek üzere toprak satmasını, kullanılmayan devlet arâzilerinin Ziraat Bankası'na bedelsiz verilmesini, bankanın da kendisine verilen bu arâziyi topraksız veya toprağı yetmeyen çiftçiye borçlandırma yoluyla vermesini, Ziraat Bankası'nın bu işleri gerçekleştirmesi için her sene bütçeye iki milyon liralık bir tahsisatın konulmasını istemişti. Ayrıca Ziraat Bankası'nın arâzi alım-satımlarında gerektiğinde çiftçiler arasında hakem rolü oynaması yönünde bir teklifte de bulunmuştu (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 54. Birleşim, 14 Mayıs, 74 vd).

Gümüşhane Milletvekili Mustafa Recai Güreli'ye kanun tasarısını savunmuştu. Güreli, toprak mülkiyetinin çiftçiler üzerinde bir tahakküm aracına dönüştüğünü anlatarak kanunun köylü ve çiftçi tarafından dört gözle beklendiğini söylemişti.

Parti içindeki muhalefetin ağır toparlarından Eskişehir Milletvekili Emin Sazak da Kanunu'nun çıkarılmasına taraftar olduğunu; fakat kanunu kötü bir zihniyetin ortaya çıkardığını söylemişti. Büyük toprak sahibi olan ve tasarıdaki hükümlerin bir ucu kendisine de dokunan Sazak; "Arkadaşlar, bu iktisâdî işler şakaya gelmez. 'Şefim böyle emretti' diyerek böyle gelinmez. Şefe hürmet etmesini Türk milleti bilir. Hepimiz de biliriz. Ama biraz kendi kafasını yormalı, bu lazım mıdır, değil midir?" diyerek tasarının hazırlanmasında İsmet İnönü'yü de eleştirmişti.

Söz konusu tasarıyla varlık düşmanlığı yapıldığını söyleyen Sazak, Hükümetin iktisâdî sahada aldığı tedbirlerin de kötü olduğunu belirtmiş, "Bu gidilen yolda yürünmez. Hükmet bu yolda devam ederse, ben şahsen ona inanmam, itimat etmem" demişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 54. Birleşim, 14 Mayıs, 81 vd).

Seyhan Milletvekili Damar Arıkoğlu da kanun tasarısındaki bazı maddelerin memleketin yüksek menfaatlerine uygun olmadığını, sert kısımları yumuşatılırsa iyi bir kanunun ortaya çıkabileceğini söylemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 54. Birleşim, 14 Mayıs, 82 vd).

Arıkoğlu'nun konuşmasından sonra görüşmeler 16 Mayıs Çarşamba saat 15:00'da devam edilmek üzere sona erdirilmişti.

2.1.2. 16 Mayıs 1945 tarihli TBMM Oturumu ve Yaşanan Tartışmalar

16 Mayıs 1945'te Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısı görüşmeye tekrar açılmış ve Manisa Milletvekili Feyzullah Uslu, toprak reformunun mahiyetinden hareketle, küçük işletmeler yaratmanın, orta dereceli işletmelere yer vermenin ve büyük işletmeleri

devlete mâl etmenin yerinde bir hareket olacağını söylemişti. Fazla üretim yapılması ve köylünün refâhının sağlanmasının küçük işletmelerin varlığıyla mümkün olacağını söyleyen Uslu; söz konusu tasarının topraksız köylü kadar, toprak sahibi vatandaşları da koruduğunu anlatmıştı (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 55. Birleşim, 16 Mayıs, 98 vd).

Ordu Milletvekili Hamdi Şarlan da CHP içindeki genel teamüle aykırı bir söylemle düşüncelerini dile getirmişti. Şarlan, tasarıya muhalefetini belirtmek için ülke topraklarının kadastrounun hâlâ yapılmadığını, kanunun gerekçesi olarak sunulan rakamların doğruluğuna inanmadığını; bu rakamlara inanmak lâzım gelirse kamulaştırmaya lüzum olmayacağını söylemişti. Şarlan, eldeki toprakların, topraksız köylüyü toprak sahibi yapmaya yeteceğini söylemiş, bu esaslara uyulmadan kamulaştırma yapılırsa vatandaşlar arasında sınır meselesi vb konularda ihtilâfların çıkacağını, bu nedenle mahkemelere başvurmak zorunda kalacaklarını anlatmıştı (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 55. Birleşim, 16 Mayıs, 101 vd).

Denizli Milletvekili Emin Aslan Tokat'sa genel olarak tasarımı desteklediğini ama karşı olduğu birçok noktanın bulunduğunu söylemişti. Tokat, topraksız köylüye toprak vermekle bu davanın halledilemeyeceğini, köylüye tarım aletleriyle birlikte su, hayvan ve tohumluğun verilmesini, bunlar yapılmazsa toprak dağıtımının anlamsız olacağını belirtmişti. Bu tasarının yerine, çiftçinin kalkınması için zirâî bir kalkınma kanununun gerekli olduğunu vurgulamıştı. Tokat, eğer kamulaştırma yapılacaksa, değeri üzerinden ödeme yaparak kamulaştırmanın uygun olacağını da eklemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 55. Birleşim, 16 Mayıs, 103 vd).

Niğde Milletvekili Hüseyin Ulusoy, tasarının lehinde söz almıştı. Ulusoy özellikle topraksız köylünün topraklandırılmasında yapılacak kamulaştırmayla ilgili belirlenen "*değer-pahâ*" konusuna değinmiş ve ülkede bir toprak reformuna şiddetle ihtiyaç duyulduğunu, mümkün olan şartlarda bu davayı gerçekleştirmek zorunda olduklarını söylemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 55. Birleşim, 16 Mayıs, 105 vd).

Mardin Milletvekili Lütfi Ülkümen, zirâî kalkınmayı gerçekleştirmek için hazırlanan tasarının Hükûmete büyük sorumluluklar yükleyeceğini ve tasarısının eksikleri olsa da inkılâp ruhunun bir ifadesini olduğundan desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştı. Ülkümen, tasarıyla ilgili başka bir noktaya dikkat çekmiş, tasarının sınıf mücadelesi yapmak için çıkartılmadığını; ayrıca toprak sahiplerinin ellerinde bulunan toprakların ellerinden zorla alınması gibi

bir gayelerinin olmadığına da altını çizmişti. Bir Güneydoğu milletvekili olan Ülkümen'e göre tasarı, memleket ve millet için hayırlı olacaktı (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 55. Birleşim. 16, Mayıs, 106 vd).

Seyhan Milletvekili Ali Münif Yeğenağa, tasarıya büyük toprak sahipleri üstünde şiddetli bir etki bıraktığını, tasarı hükümlerinin mülkiyet haklarına yönelik bir tecâvüz olduğunu ve güncel mevzuata uymadığını belirterek böyle bir reforma ne kadar ihtiyaç duyulursa duyulsun, bu maddelerin yumuşatılması gerektiğini söylemiş; hemşehrisi Oral'la diğer muhâliflere açıktan destek vermişti. (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 55. Birleşim, 16 Mayıs, 110 vd).

Çok geniş toprakları olduğu için toprak ağası olarak da bilinen Aydın Milletvekili Adnan Menderes, Meclis'e girdiği günden beri koruduğu sessizliğini bu kanun tasarısının gündeme gelmesiyle birlikte bozmuştu. Kanun tasarısının ülkenin hakikî ihtiyaçlarına uygun olması için büyük bir çaba harcadığını, komisyon müzâkerelerinde büyük bir hassasiyetle hareket edildiğini; ancak tasarı son şeklini almadan Başbakanın komisyon toplantısına katılarak verdiği tekliflerle şartları değiştirdiğini anlatmıştı. Menderes; “Başbakanın bir hakem sıfatıyla gelip müzâkerelere katılması bizi ancak sevindirirdi. Bizi tenvir ve irşât etmiş olurlardı. Fakat üzerinde hiç durmadığımız bazı hükümleri tasarıya eklemeleri, iç tüzüğümüze ve parti tüzüğüne aykırıdır” diyerek tasarıdaki bütün hükümlerde geniş ölçüde tezâtların oluştuğunu söylemişti.

Menderes'in değindiği bir başka konu da nüfus/toprak yoğunluğu üzerineydi. Ülkedeki nüfus azlığı ve toprak fazlalığı dikkate alındığında, ülke genelinde toprak sıkıntısının olmadığını, sorunun bazı bölgelerle sınırlı kaldığını belirtmişti. Türkiye'nin güncel toprak rejiminin halkçı ve demokrat Türk halkının geleneğine uygun olduğunu da vurgulayan Menderes; Dünyanın hemen her yerinde küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin bulunduğunu, yapılacak işin bu toprakların bir kısım vatandaşlardan alınarak diğer vatandaşlara dağıtılması olduğunu belirtmiş, teşhis hatası olursa tedâvinin zorlaşacağını hatta imkânsızlaşacağını söylemişti.

Türkiye'nin geçmiş dönemlerdeki zirâî politikalarını da eleştiren Menderes, Tarım Bakanlığının zirâî kalkınma için hiçbir tedbir almadığını; tohum, pulluk ve hayvan dağıtımı gibi esaslı meselelerin Cumhuriyetin yirminci yılında dahî gündeme gelmediğini hatırlatmıştı. Köylünün uzun zamandır ürettiğini ucuz fiyatlara satarak büyük sıkıntılar çektiğini, bir kutu kibritin bir kilo buğdaya bedel olduğunu anlatan Menderes; memleketin asırlar boyunca geri kalmasının

nedenlerinden birinin de devlet ve Hükümetlerin ileri, gerçekçi bir ziraat ve iktisât politikası takip edememelerinden kaynaklandığını belirtmişti.

Bakanın daha önce hazırlamış olduğu raporu da gündeme getiren Menderes; raporda beş bin dönümden büyük işletmelerin ve arâzilerin ortaklıkla işletilmesine taraftar olduğunu belirtmişti. Raporun, bugün Tarım Bakanlığınca hazırlanmış tasarıyla büyük bir tezât oluşturduğunu; ayrıca Bakanın da önceki düşüncesinin aksine komisyonda orta ve büyük ölçekteki işletmelerle arâzilerin ortaklıkla işletilmesini eleştiren sözler söylediğini iddia etmişti.

Menderes, tasarıdaki ve gerekçedeki çiftçi ocakları kurmak ve çiftçiliği meslek haline getirmek düşüncesini de eleştirmiş; “konuyu uzun boylu incelemeyen diyebilirim ki, ocak müessesesi ileriye değil, geriye bakan bir zihniyete dayanmaktadır. Çiftçiliği meslek hâline koymak fikri de modern iktisâdî hayatın gerektirdiği bir iş bölümü mefhumuyla izah olunamaz. Bunlar nasyonal sosyalist rejiminin İskân, Toprak Kanunu olan Erbhof Kanunundan aynen alınmış düşünce ve hükümlerdir” diyerek tasarının tekrar geçici komisyona gönderilmesini istemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 55. Birleşim, 16 Mayıs, 111 vd).

Erzincan Milletvekili Sabit Sağıroğlu da Başbakanın komisyona yaptığı teklifin vatandaşlar arasında karışıklıklara neden olabileceğini ve mülkiyet rejimini sarsacak hükümleri içerdiğini belirterek tasarını son hâline itiraz etmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 55. Birleşim. 16 Mayıs, 117).

Zonguldak Milletvekili Emin Erişirgil’se tasarıda yer alan hükümlerin uygulanmasının mülkiyete müdâhale olmadığını, bilâkis mülkiyetin toplum yararına sınırlandırılması anlamına geleceğini belirterek bir yerde S. Sağıroğlu’na cevap vermiş, Hükümetin desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştı (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 55. Birleşim. 16 Mayıs, 117 vd).

Konya Milletvekili Dr. Osman Şevki Uludağ da memleketin birçok yerinde terk dilmiş toprakların bulunduğunu, bunları kamulaştırarak gayretli, çalışkan vatandaşlara dağıtılmasının yerinde bir karar olacağını söyleyerek tasarıya destek vermişti. Yoğun tartışmaların yaşandığı 16 Mayıs görüşmeleri, Uludağ’ın konuşmasının ardından sona ermişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 55. Birleşim. 16 Mayıs, 121 vd; *Vakit Gazetesi*. 17 Mayıs).

2.1.3. 17 Mayıs 1945 Tarihli TBMM Oturumu ve Yaşanan Tartışmalar

Toprak reformuyla ilgili hazırlanan tasarının görüşmeleri ve yaşanan tartışmalar, 17 Mayıs 1945’teki oturumunda da devam etmişti. İlk söz alan Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata, tasarının

esaslarının memleket ihtiyacına cevap vereceğini ve bir rastlantı eseri olmadığını belirtmişti. Bekata'ya göre bu tasarı, uzun ve kapsamlı bir incelemeyle hazırlanmış olup, mülkiyet rejimini değiştirmedeği gibi ferdi mülkiyet rejimini de desteklemektedir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 56. Birleşim. 17 Mayıs, 124 vd).

Bu oturumda görüşlerini belirten Bolu Milletvekili Hıfzırrahman Raşit Öymen de Bekata gibi tasarıya olumlu baktığını; ülkede bir toprak reformuna ihtiyaç duyulduğunu, konuya bir kamu davası olarak bakılması gerektiğini, köy ve köylülerin ancak bu tasarıyla refaha kavuşacaklarını söylemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 56. Birleşim. 17 Mayıs, 126 vd).

Giresun Milletvekili Fikret Yüzatlı'ysa konuşmasında, tasarının sağ ve sol fikirlerden etkilendiği iddialarını reddetmiş, topraksız köylüyü topraklandırmanın Parti programına girdiğini; bu tasarıya ek olarak bir de iç iskân kanununa ihtiyaç duyulduğunu söylemişti. Atlı, tasarıyla ilgili Tarım Bakanına hitâben "Karadeniz sahilini çevreleyen mıntıkada bilhassa Giresun'daki fındık bahçeleriyle diğer yerlerdeki zeytinliklerin çoğu emvâl-i metrûkeyle haksız sahipler eline geçmiştir. Oradaki vatandaşlara taksim yapılırken nereden toprak verilecektir?" diyerek sorusuna cevap istemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 56. Birleşim. 17 Mayıs, 128 vd).

Konya Milletvekili Sadi Irmak da iç iskân kanununun lüzumundan bahsetmiş, Hükûmetin bu hususta bir tasarıyı kısa süre içinde Meclis'e sunacağını ümit ettiğini söylemişti. Irmak, Kanun tasarısının memleket ve millet için hayırlı olacağını da belirtmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 56. Birleşim. 17 Mayıs, 130 vd).

Seyhan Milletvekili Naci Eldeniz, topraksız çiftçiye toprak vermenin yerinde bir iş olacağını; ancak bunu yaparken başka vatandaşların elinde bulunan topraklara el konulmasını doğru bulmadığını söyleyerek Hükûmetin önce kendi elindeki toprakları dağıtmasını istemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 56. Birleşim. 17 Mayıs, 131 vd).

Kütahya Milletvekili Recep Peker de yirmi yıl önce devlet bütçesi yüz milyon lirayken şimdi bütçenin bir milyara yaklaştığını söyleyerek Türkiye'nin büyük değişim geçirdiğini belirtmiş, çöl ve çorak haldeki Anadolu'yu bugünkü haline soktuklarını, devletin her zaman çiftçinin de imdâdına koştüğünü anlatmıştı. Peker, Menderes'in bir önceki oturumda tasarının özünü nasyonel sosyalist ideolojiyle bağdaştırmasına da değinerek bunun ne hakikate ne de insâfa sığar bir tarafı olduğunu belirtmişti. Peker, "Sırası gelmişken şunu da arz edeyim. Toprak Kanunu konuşması münasebetiyle bizim

yazarlarımızdan bu çalışmalarımızı komünizm telakki edenler olduğu gibi nasyonal sosyalizm gibi telakki edenler de vardır. Fakat bunlar kimdir? Bunlardan kendi temayülleri, düşünceleri ‘kızıl çalanlar’ tam isteklerini bulamayınca hiddetlenip en fenâ iftirâyı revâ görüyorlar. Öteki taraf da tam aksine olmak üzere totaliter, müstebit; en sağcı zihniyette olanlar da memlekette mevcut fikir unsurlarını kendi tarafında görmedikleri için kanun tasarısına bir ‘kızıl vesika’ diyorlar. Hakikat nedir? Hakikat ne odur, ne budur. Hakikat kendi amelî ihtiyaçlarımıza uyan en doğru yolu bulmak hususundaki millî gayretimizdir.” demiş ve beş milyon Türk çiftçisini korumak için bu kanunun yapılması gerektiğini söylemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 56. Birleşim. 17 Mayıs, 149 vd).

Konya Milletvekili Sedat Çumralı, Başbakanın teklifinin komisyon tarafından anayasaya aykırı bulunmayarak çoğunluk tarafından kabul edildiğini söylemişti. Tartışma konusu olan 17. Madde için de ekteki maddeyle Meclis’e sunulan madde arasında büyük bir farkın olmadığını belirten Çumralı, çiftçiyi topraklandırmanın içtimai bir adalet kararı olduğunu da vurgulamıştı.

Çumralı, kanun tasarısının nasyonal sosyalist zihniyete uygun olduğu yönündeki eleştiriler için şunları söylemişti: “Çiftçi ocakları kurulmasına ait hükümlerin bir taklit olduğuna dair söylenen sözler tamamen yersizdir. Bu esaslar memleketin ihtiyacı düşünülerek hazırlanmıştır. Asla bir taklit değildir.”

Çumralı, yapılmak istenen işin mülkiyet bünyesindeki düzensizliği önleyerek bertaraf etmek olduğunu söylemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 56. Birleşim. 17 Mayıs, 132 vd).

Eskişehir Milletvekili Emin Sazak da 17. maddeye tepki göstermiş, işlenmiş yerlere neden el uzatıldığını sormuş, “...kurma makine gibi söz söylemelerini doğru bulmuyorum” diyerek tasarıyla ilgili konuşan kimi milletvekillerini isim vermeden eleştirmişti. Sazak, topraksızlık oranının istatistiklerin gösterdiği gibi %70 olmadığını, Türkiye’de bu oranın her memlekette daha az olduğunu iddia etmişti. Ayrıca topraksız köylü oranının bölgelere göre değiştiğini, Karadeniz gibi bölgelerde kanun aynen uygulansa bile herkesi toprak sahibi yapmanın mümkün olmayacağını söylemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 56. Birleşim. 17 Mayıs, 136 vd).

Kütahya Milletvekili Alaeddin Tiritöglü, tasarımı bir inkılâp kanunu olarak değerlendirmişti. Tiritöglü, inkılâbın başından beri hiçbir yabancı rejimden ilhâm alınmadığını, bu tasarının da yabancılardan ilhâm alınmadan hazırlandığını söylemişti. Tiritöglü, inkılâp kanunlarının cesâret gösterilmeden basit formüllerle yapılamayacağını

belirtmiş ve tasarıyla ilgili iki zihniyetin çarpıştığını anlatmıştı. Birinci olarak, mevcut mülkiyet şartlarını aynen koruyarak yardımcı tedbirlerle kalkınmayı sağlamak; ikinci olarak köylüyü üstünde çalıştığı toprağın sahibi yaparak, ırgatlık ve marabacılık gibi işlerden kurtarıp ziraatı teşvik etmekte. Ayrıca Tiritoglu, tasarıyla ilgili daha çok toprak sahiplerinin söz aldığı yönünde bir suçlamada da bulunmuştu (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 56. Birleşim. 17 Mayıs, 139 vd).

Erzincan Milletvekili Şükrü Sökmensüer, Emin Sazak'ın kurmalı saat benzetmesine cevaben hiçbir milletvekilinin Meclis kürsüsüne “kurularak” gelmediğini, bütün milletvekillerinin kendi vicdânlarını dinleyerek konuştuklarını anlatmış, “Bu tasarı kanun olduğu gün bütün Türk milleti için düğün ve bayram günü olacaktır” demişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 56. Birleşim. 17 Mayıs, 145 vd).

Mardin Milletvekili General Seyfi Düzgören asker kimliğiyle farklı; ama anlamlı bir konuşma yapmıştı. Düzgören, “Sayın arkadaşlar, ben toprak işletmedim, toprak işletmenin usullerini güçlüklerini de pek bilmem. Ancak 40 senelik ordu hayatımda; eli, yüzü, nefesi toprak kokan askerlerle koklaştım, halleştim. Onların toprak hasretiyle kavrulan, kıvılcım saçan gözlerinin mahzun bakışlarının acıklı şahidi oldum...

Zaman geldi, yabancıya el uzatmak ihtiyacında kaldık. Bir millet ki, karın doyurma ihtiyacını yabancıнын kaşığına uzatarak beklese o milletin istiklâlî daima o yabancıнын dizgini ve gemi altında sallanır, sürünür kalır...” diyerek tasarının kabul edilmesini istemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 56. Birleşim. 17 Mayıs, 154 vd).

2.1.3. Tasarının Bir Bölümünün Kanunlaştırılması ve Ulusal Basındaki Yansımaları

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun ilk 8 maddesi TBMM'nin 18 Mayıs birleşiminde kabul edilmiş (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 17, 57. Birleşim. 18 Mayıs, 162-193) ve 9. maddeden itibaren görüşmelere 1 Haziran 1945'te başlanmıştı (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 18, 67. Birleşim. 1 Haziran, 4-48). Ayrıca, tartışmalara sebep olan 17. maddenin tâdili için Meclis'e bir önerge sunulmuştu (Sadak, 1945: 1 Haziran).

Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa ilgi basında da üst düzeydeydi. Özellikle 17. madde tartışmasına açıklık getirecek şekilde yazılar yazılmıştı. Necmeddin Sadak (1945: 27 Mayıs) “On Yedinci Madde” başlıklı yazısında, kanunun on yedinci maddesinin “her şeyi birden bire yok eden” ilgili fıkrasının kaldırılması gerektiğini

savunmuştu. Nitekim Sertel de (1945: 29 Mart) “Toprak Reformu” başlıklı bir yazı yazmış, Kanunun, dünyanın gidişatına ayak uydurmak için hazırlanan kanunlardan birisi olduğunu belirtmişti. Ancak TBMM'nin kanunun hazırlanmasında “ileri memleketleri” değil Alman kanunlarını dikkate aldığı eleştirisinde bulunmuştu. Sertel, hazırlanmakta olan tasarının, Alman toprak reformu kanunlarına benzediğini söylerken çiftçi ocaklarını işaret etmişti. Buna göre ocak başına verilecek arazi, aile nüfusuna göre 500 dönüme kadar olabilecekti. Ocak; toprakları, binaları ve tesisleriyle bir bütün sayılacaktı. Ocak sahibi ölünce ocağın devamını sağlamak için bütün yapı, büyük evlâda verilecekti. Sertel bu uygulamanın doğu Prusya'yla İngiliz aristokratları arasında geçerli bir sistem olduğunu vurgulamıştı.

Müstecaplıoğlu (1945: 30 Mart) da “Toprak Kanunu Tasarısı Hakkında” başlıklı yazısında tasarısıyla cumhuriyet devrinin en ileri ve en köklü adımlarından birinin atılmak üzere olduğunu söylemiş; ancak kanunun mevcut hâliyle çiftçinin topraklandırılması hususunda gerçekçi olmadığını iddia etmişti. Müstecaplıoğlu da, Almanya ve İngiltere'deki toprak reformuna gönderme yapmış, bu memleketlerdeki reformların iktisâdî olmaktan çok politik sonuçlar doğurduğunu, büyük toprak sahiplerinin mevkilerini sağlamlaştırdığını belirtmişti. Müstecaplıoğlu, tasarıda beş nüfuslu bir çiftçi ailesinin insanca geçinmesi için gerekli toprak parçasının asgarî 30, azamî 500 dönüm olarak belirlendiğini söyleyerek iki miktar arasındaki farkın, reformun başarmak istediği sosyal adalete uygun olmadığını belirtmişti.

2.1.4. Tasarının Geriye Kalan Bölümünün Kanunlaştırılması ve Toprak Bayramı

Verilen birkaç günlük aradan sonra Kanun tasarısının görüşmelerine TBMM'nin 1 Haziran 1945'teki oturumunda devam edilmiş, 14. maddeyle 17. madde tartışılmış, tasarının 17. maddesinin tâdili için 321 milletvekilinin imzasıyla hazırlanan önerge de 4 Haziran birleşiminde görüşülerek kabul edilmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 18, 68. Birleşim. 4 Haziran, 108 vd).

Adnan Menderes, 321 milletvekilinin imzasıyla hazırlanan önergeye tepki olarak, daha önce tasarının aleyhinde konuşmuş vekillere dahî imza attırıldığını, önergenin elden ele dolaştırılarak 321 imzaya ulaştırıldığını iddia etmişti. Menderes, bu şekilde hazırlanan önergenin millî hâkimiyet esasına ve anayasaya aykırı olacağını; dolayısıyla bu önergenin aleyhinde olduğunu söylemişti. Menderes, Hükûmetin geçici komisyon tarafından hazırlanan metni uygun görmesine rağmen; şimdi bu önergeyi desteklemediğini belirtmiş, Hükûmeti bu hususta anlaşılabilir bir fikre sahip olmamakla suçlayarak “Bu hareket gönül ferahlığı veren bir şey değildir. Bu hareketler

anayasanın ruhunu rencide eder. Komisyonunda aylarca müzakere olunarak kabul olunan daha sonra Hükümetin de tasvibiyle son şeklini alan 17. maddenin bırakılarak yeni bir şekle sokulması hem iç tüzüğümüze aykırıdır hem de memleket menfaatine zarar verir” demişti. Bundan sonra da Menderes, esas itibarıyla toprak kanununa karşı olmadığını; ancak elli dönüme kadar kamulaştırmaya karşı olduğunu belirterek 17. maddenin komisyon tarafından hazırlanan hâlinin daha faydalı olacağını söylemişti (Akşam Gazetesi, 1945: 2 Haziran).

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısının 17. maddesiyle ilgili görüşmeler, 4 Haziran 1945’teki TBMM oturumunda devam etmişti. Yusuf Hikmet Bayur, köylüye toprak dağıtılmasına taraftar olduğunu; fakat 17. maddenin yumuşatılması gerektiğini savunmuştu. Ayrıca çiftçiyे toprak dağıtılırken toprak sahibinin iki bin ve beş bin dönüm olarak tespit edilen sınırdaki hakkının korunması gerektiğini söylemiş, bunun sağlanmaması halinde keyfî muamelelerin ortaya çıkacağını iddia etmişti. Bayur, maddenin tekrar gözden geçirilmesi için bir önerge hazırlayıp Meclis’e sunmuştu.

Bu oturumda Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatiboğlu da Adnan Menderes’in daha önce kendisiyle ilgili söylediği bir söze cevap vermişti. Menderes, Tarım Bakanı’nın daha önce olumlu yaklaştığı toprak rejimi ve büyük ölçekli tarım işletmeleriyle ilgili Kanun tasarısına müdahale ederek tam tersi bir tavır sergilediğini söylemişti. Tarım Bakanı Hatipoğlu, “... Bu rapor 1935’te İç Bakanlığının hazırladığı İskân ve Toprak kanunuyla alakalı bir rapordur. Bu rapor benim değildir. Onu benim de dâhil olduğum beş kişilik bir komisyon hazırlamıştır. O zaman bir icra memuruydum. Mesuliyet adamı değildim. Bu raporda işletme şekilleri tayin etmedik. Yalnız büyük, orta ve küçük işletmeler var dedik ve bunu komisyon demiştir. Fikirlerimde on yıldan beri bir tekâmül olabilir” diyerek kendini savunmuştu.

17. Maddenin görüşüldüğü bu oturumda Başbakan Şükrü Saracoğlu da bir konuşma yapmış, Toprak Kanununu esaslı bir inkılâp kanunu olarak nitelendirerek kanunun müzâkeresinin de gürültüsüz olamayacağını söylemişti. Tasarının komisyonunda tartışıldığı devrede kendisinin Komisyon toplantısına katılıp komisyondakileri etkilediği yönünde Menderes’in iddialarına da serzenişlerde bulunmuştu. Başbakan, “... Komisyona gittim. ‘Beni dinleyin’ dedim. Bütün arkadaşlar beni dinleyeceklerini söylediler. Fakat Adnan Menderes bunun usule uygun olmadığını, Başbakanın konuşmaya hakkı olmadığını söyledi ve dedi ki, ‘Hükümet namına konuşması için bir vesikayla gelmesi lazımdır.’ Nihayet arkadaşlar, komisyon azası Başvekillerini dinlemek lütfunda bulundular.” diyerek Menderes’in

durumdan vazife çıkarttığını, muhalefete daha o sırada başladığını, komisyonu çalıştırmamak için çabaladığını iddia etmişti.

Saracoğlu, kanunla ilgili olarak Bolşevizm, Komünizm ve Nazizm benzetmelerini de eleştirmiş, bunun yaptıkları işin iyi olduğunu gösterdiğini söyleyerek “Arkadaşlar, bu kanunda Türk kokusu vardır” diyerek yapılan ideolojik benzetmelere ironik bir gönderme yapmıştı.

Görüşmenin devamında Yusuf Hikmet Bayur ve Lütfi Ülkümen’in sunmuş oldukları değişiklik önermeleri reddedilmiş; buna karşın Alaettin Tiridoğlu, Saffet Arıkan ve 319 arkadaşı tarafından verilen önerge oylamaya sunulmuş ve kabul edilmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 18, 68. Birleşim. 4 Haziran, 108 vd; Akşam Gazetesi, 1945: 5 Haziran).

TBMM'nin 5 Haziran 1945 ‘teki oturumunda 21. madde tartışılmıştı. Bu hususta Refik Koraltan, ilgili maddenin tasarının en önemli maddelerinden birisi olduğunu söyledikten sonra kamulaştırma işinde değer fiyat oranının az olduğunu belirtmişti. Koraltan bu durumun düzeltilmesi için Meclis’e bir de önerge vermişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 18, 69. Birleşim. 5 Haziran, 139). Tasarının kesinleşmeyen maddeleri hakkında bu oturumda birçok milletvekili görüşlerini açıklama fırsatı bulmuştu. Oturum başkanı, Tahsin Baha, Tayfur Sökmen, Galip Pekel, Naci Eldeniz, Hüseyin Ulusoy, Sedat Pekel ve Cafer Tüzel’in konuşmalarından sonra Başbakan Şükrü Saracoğlu’na söz vermiş, O’nun konuşmasından sonra oturumu tatil etmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 18, 69. Birleşim. 5 Haziran, 115-160).

TBMM’nin 11 Haziran 1945 tarihli oturumunda, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, tasarıya muhalefet eden milletvekillerinin katılmadığı, 345 milletvekilinin katıldığı oylamada oybirliğiyle kabul edilmişti. Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatiboğlu oylamanın ardında kürsiye gelerek “Şimdi kabul buyurduğunuz Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Büyük Millet Meclisinin şimdiye kadar çıkarmış olduğu mühim inkılâp kanunlarından biridir diyebilirim. Bu kanun memleketimizin, Cumhuriyetin kuruluşundan beri sürüp gelen mühim bir davâsını halledecek olan kanundur.” dedikten sonra bu kanunun uygulanmasında TBMM’nin sevgisine ve yardımlarına güvendiklerini belirtmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 18, 72. Birleşim. 11 Haziran, 230 vd). Akşam Gazetesi de oylamaya katılan 345 milletvekilinin hepsinin kabul oyu verdiğini belirtmişti (Akşam Gazetesi, 1945: 12 Haziran).

Oylamadan sonra Erzincan Milletvekili Behçet Kemal Çağlar ve arkadaşlarınca Toprak Kanununun kabulü dolayısıyla bir yönerge verilmişti. TBMM Başkanlığına sunulan yönergede; o günün hatırası olarak her yıl belirli bir günde Toprak Bayramı adıyla kutlama yapılması

istenmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 18, 72. Birleşim. 11 Haziran, 231 vd).

15 Haziran 1945'teki TBMM oturumunda Çiftçiye Topraklandırma Kanununun kabul ve tasdik tarihi olan 11 Hazirandan sonraki ilk Pazar gününün her yıl bütün yurttan toprak bayramı olarak kutlanması kararlaştırılmış; milyonlarca Türk çiftçisi sevindirilmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 1945: Dönem: VII. Cilt: 18, 74. Birleşim. 15 Haziran, 267; T.C. Resmî Gazete, 1945: Sayı: 6033, 15 Haziran; Düstur, 1945: Cilt: 26, 1198).

Sonuç

Toprak dağıtımı, toprak reformu ve topraksız köylüyü topraklandırma çalışmaları, Atatürk döneminden itibaren gündemdeki en önemli konulardan biri olmuştur. Nüfus mübadelesi başta olmak üzere Türkiye uyruğuna geçenler için yapılan işlemlerle birlikte ülkenin değişik yörelerinde yaşayan topraksız köylü ve çiftçinin toprak edinmesine yönelik çalışmalar fasıllarla devam ettirilmiştir. Ayrıca ülkede baş gösteren ve 1925'ten sonra uzun bir süre devleti uğraştıran isyânlar sırasında da tedbir amaçlı toprak ve iskân kanunlarıyla toprak dağıtımı yapılmıştır.

İkinci Dünya Harbinin başlamasıyla bir süre askıya alınan Toprak reformu düşüncesi, savaştan sonra tekrar alevlenmiş, 1945'in ilk günlerinden itibaren Tek Parti iktidarının gündeminde de yer almıştır. Çiftçiye Toprak Dağıtılması ve Çiftçi Ocakları Kurulması Hakkındaki Kanun Tasarısı adıyla TBMM gündemine sunulan tasarıdan, Çiftçi Ocakları bahsi çıkartılarak yürürlüğe girmişti. Ancak TBMM oturumlarında çok hararetli tartışmalar yaşanmıştı. Tartışmaların odağındaki konular; Çiftçi Ocakları ve meşhur 17. maddeydi. Bu maddeye göre topraksız ya da az topraklı işçiler, ortakçılar ve kiracılar çok kolay bir şekilde işledikleri toprağın sahibi olabileceklerdi. Toprakları dağıtılan büyük toprak sahipleri, kendi seçtikleri yerde dağıtmaya esas tutulan miktarın üç katı kadarını alacaklar, gerisi de onu işleyenlere dağıtılacaktı.

Toprak Kanunu Tasarısıyla ilgili TBMM'de yapılan tartışmalar, dile getirilen fikirler, ana hatlarıyla üçe ayrılıyordu. Bunlar; Tasarıya karşı olanlar, taraftar olanlar ve taraftar olmakla birlikte tasarinin olumsuz yönlerinin olduğunu savunanlardı. Tasarıya karşı olanlar çoğunlukla geniş topraklara sahip olan milletvekilleri idi. Bu milletvekilleri, Türk ekonomisinin sıkıntılarının toprak darlığından veya toprakların verimsizliğinden kaynaklanmadığını iddia etmişler, bu konuda ziraat alanındaki teknik yetersizlikleri işaret etmişlerdi. Ayrıca kanuna muhalif olan milletvekilleri, Ziraat Bankasının verdiği

kredilerle çiftçilerin toprak satın almasını kolaylaştırdığını da söylemişlerdi. Toprak Kanunu düzenlemesini faydalı bulanlarsa kanunun mülkiyet rejimine zarar vermediğini, topraksız veya az topraklı çiftçinin yeterli toprağa sahip olmasını amaçladıklarını savunarak bu yolla memleketin ekonomik sıkıntılarının da azalacağını iddia etmişlerdi. Ayrıca bu milletvekilleri, toprak mülkiyetinin çiftçiler üzerinde bir tahakküm aracı haline geldiğini, Toprak Kanunuyla çiftçilerin tahakküm altından kurtulacaklarını da savunmuşlardı. Tasarımı faydalı bulmakla birlikte içeriğinin olumsuz sonuçlar doğuracağını savunanlarsa devletin çiftçilikle geçinen vatandaşlarını, kendine yeter düzeyde toprak sahibi yapması gerektiğini; ancak söz konusu tasarıyla yapılanın “Ali’nin malını alıp Veli’ye vermek” olduğunu iddia etmişler ve mülkiyet hakkının masuniyetinden dem vurmışlardır.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu tasarısı TBMM gündemine geldikten sonra çok hararetli tartışmalar yapılmış, ideolojik görüşler ortaya atılmıştı. Bugün de sıkça yaşandığı gibi din, milliyet ve inanç temelinde yapılan eleştiriler 1945 Türkiye’inde de ses getirmiş ve Toprak kanunu değişik renklere büründürülmüştür. Nitekim Menderes, kanun tasarısında yer alan çiftçi ocakları kurmak ve çiftçiliği meslek haline getirmek düşüncesini “ileriye değil, geriye bakan bir zihniyet” olarak değerlendirmiş; bu fikirlerin Nasyonal Sosyalist rejiminin İskân ve Toprak Kanunu olan Erbhof Kanunundan kopya edilmiş hükümler olduğunu iddia etmiştir.

Recep Peker, tasarının özünün nasyonal sosyalist ideolojiyle bağdaştırılmasına tepki göstererek yapılan eleştirilerin gerçekle ve millî vicdânla bağdaşmadığını dile getirmiş, siyasetçilerle dönemin gazete yazarları hakkında gerçekçi analizler yapmıştı. Peker, Toprak Kanunu münasebetiyle köşe yazarlarından bir bölümünün yapılan çalışmaları komünizmle ilişkilendirdiklerini, bir kısmının nasyonal sosyalizmle bağdaştırdıklarını dile getirerek; temâyülleri “kızıla çalanlar”ın istediklerini göremediklerinde Toprak reformunun boynuna “nazi” yaftasını astıklarını, liberal kimliğe sahip olanların ise “totalitler, müstebit” yakıştırmaları yaptıklarını, özellikle sağcı zihniyette olanların da “kızıl vesika” dediklerini belirtmişti. Yapılan işin; aslında “millî gayret” olduğunu, beş milyon Türk çiftçi ailesini korumaktan ibaret bulunduğunu söylemişti. Tepkilere karşı asabileşen Başbakan Saracoğlu da Bolşevizm, Komünizm ve Nazizm benzetmelerinin yapılmasını eleştirmiş, “Arkadaşlar, bu kanunda Türk kokusu vardır” diyerek yapılan ideolojik benzetmelere ironik bir gönderme yapmıştı.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, CHP’nin Tek Parti döneminde verdiği en zorlu sınavlarından biri olmuştu. İlk başlarda

açıkça eleştirilemeyen Tek Parti iktidârı, Çiftçiyi Topraklandırma Kanun Tasarısı görüşmeleri ve aynı tarihlere denk gelen 1945'in yedi aylık bütçe görüşmelerinde; kendi milletvekilleri tarafından açıkça eleştirilmeye başlanmış, Parti içi muhâlefet güçlenmişti. Bu eleştiriler Tek Parti döneminin alışkanlıklarından farklı bir manzara göstermesi bakımından önemlidir.

Y. Hikmet Bayur ve Emin Sazak tarafından iktidâra yöneltilen eleştiriler, diğer muhâlif milletvekillerini de cesaretlendirmişti. Çok partili hayata geçişin arefesinde Celâl Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan gibi milletvekilleri, basından aldıkları güç ve toprak ağalarının da verdiği destekle yakın dönem Türk tarihinin gidişatını değiştirecek açıklamalar yapmışlar, Dörtlü Takrîr diye bilinen belgeye imza atmışlardı. Teker teker isyân bayrağını açan milletvekilleri, partiden ihrâç edildikten sonra yeni bir partinin kuruluş çalışmalarını hızlandırmışlardı.

İyi niyetlerle hazırlandığı düşünülen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, beklenen sonucu vermemiş, topraksız ya da az topraklı köylüyle çiftçinin yarasına merhem olamamıştı. Bu noktada, Hükümetin Türkiye'nin ekilebilir arazisi ve bunların mülkiyeti hakkında yeterli araştırmayı yapmadığı veya bunu göz ardı ettiği düşünülebilir. Kanuna muhalif olan milletvekilleri de yaptıkları konuşmalarda bu konuya sıklıkla değinmişlerdir. Bununla birlikte topraksız veya az topraklı çiftinin toprak sahibi yapılması düşüncesinin Atatürk döneminden itibaren Cumhuriyetin önemli hedeflerinden biri olduğu bilinmektedir. Bu yolla ağalık düzeni ve marabalık bitirilmek istenmiştir ki, bu konu Atatürk ilkelerinden Halkçılık ilkesinin uygulanması için de bir zaruretti. Ne yazık ki, teoride güzel bir hedef olan çiftçiyi topraklandırma düşüncesi uygulamada; gerek dönemin hükümetinin eksik veya yanlış uygulamaları gerekse toprak sahibi milletvekillerinin kişisel hesapları yüzünden başarıya ulaşamamıştır. Ayrıca söz konusu kanun uygulaması, savaş döneminin diğer kanunları ve uygulamaları gibi muhalefet tarafından CHP aleyhinde kullanılan önemli siyâsî malzemelerden biri olarak da uzun süre hafızalardan silinmemiştir.

Kaynakça

Resmî Yayınlar

- CHP.(1935). *Cumhuriyet Halk Partisi Dördüncü Büyük Kurultayı Görüşmeleri Tutulgası*.(9-16 Mayıs). Ankara: Ulus Basımevi.
- Çiftçiyi Toprak Dağıtılması ve Çiftçi Ocakları Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı ve Geçici Komisyon Raporu (1/386).(97 Sayılı Basmayazı Tutanağı).(1945). *TBMM Zabıt Ceridesi*. Dönem: VII. Cilt: 7, 54. Birleşim, 14 Mayıs. Ankara
- Düstur*.(1934). 3. Tertip. Cilt: 15. Devlet Matbaası: Ankara
- Düstur*.(1945). 3. Tertip. Cilt: 26. Devlet Matbaası: Ankara

- T.C. Resmî Gazete.*(1927). “Bazı Eşhâsın Şark Menâtıkından Garb Vilâyetlerine Nakillerine Dâir Kanun”. Sayı: 1079. 19 Haziran.
- T.C. Resmî Gazete.*(1929). “1505 sayılı Şark Menâtıkı Dâhilinde Muhtâç Zürrâa Tevzi Edilecek Arâziye Dâir Kanun”. Sayı: 1213. 8 Haziran.
- T.C. Resmî Gazete.*(1934). “İskân Kanunu”. Sayı:2733; Kanun No: 2502. 21 Haziran.
- T.C. Resmî Gazete.*(1945). “Toprak Bayramı Kanunu” . Sayı: 6033. 15 Haziran.
- TBMM Zabıt Ceridesi.*(1341/1925). Devre: II. Cilt: 14. İçtima Senesi: II. 58. İçtima. 17 Şubat.
- TBMM Zabıt Ceridesi.*(1927). Devre: II. Cilt: 33. İçtima Senesi: IV. 77. İnikat. 19 Haziran
- TBMM Zabıt Ceridesi.*(1929). Devre: III. Cilt: 12. İçtima Senesi: II. 75. İnikat. 2 Haziran
- TBMM Zabıt Ceridesi.*(1945). Dönem: VII. Cilt: 17. Toplantı: 2. 54. Birleşim. 14 Mayıs.
- TBMM Zabıt Ceridesi.*(1945). Dönem: VII. Cilt: 17. Toplantı: 2. 56. Birleşim. 17 Mayıs.
- TBMM Zabıt Ceridesi.*(1945). Dönem: VII. Cilt: 17. Toplantı: 2. 57. Birleşim. 18 Mayıs.
- TBMM Zabıt Ceridesi.*(1945). Dönem: VII. Cilt: 17. Toplantı: 3. 55. Birleşim. 16 Mayıs.
- TBMM Zabıt Ceridesi.*(1945). Dönem: VII. Cilt: 18. Toplantı: 2. 67. Birleşim. 1 Haziran.
- TBMM Zabıt Ceridesi.*(1945). Dönem: VII. Cilt: 18. Toplantı: 2. 68. Birleşim. 4 Haziran.
- TBMM Zabıt Ceridesi.*(1945). Dönem: VII. Cilt: 18. Toplantı: 2. 74. Birleşim. 15 Haziran.
- Toprak Bayramı Kanunu.*(1945). *TBMM Zabıt Ceridesi.*(1945). Dönem: VII. Cilt: 18. Toplantı: 2. 74. Birleşim.132 Sayılı Basmayazı, 15 Haziran.

Kitap ve Makaleler

- Ahmad, F.(1986). *İttihatçılıktan Kemalizme*. (Çev. F. Berktaş). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Aksöz, İ.(1973). *Toprak Reformu ve Türkiye’de Toprak Reformuna İhtiyaç*. (2. Baskı). Atatürk Üniversitesi Yayınları: Ankara.
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.(2006). *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III. (Açıklamalı Dizin İle)*. Ankara.
- Barkan. Ö. L. (1944-1945). Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Türkiye’de Zirai Bir Reformun Ana Meseleleri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*. Cilt: 6. Sayı: 1-2. (Ekim 1944-Ocak 1945). ss. 54-145.

- Baydar, E. (1978). Aşarın Kaldırılması (Belgeler). *Maliye Dergisi*. (Temmuz-Ağustos). Ankara.
- Cin, H.(1987). *Mirî Arazi ve Bu Arazinin Özel Mülkiyete Dönüşümü*. (2. Baskı). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Çamurcuoğlu, G. (2009). Türkiye Cumhuriyeti'nin Toprak Reformu ve Milli Burjuvazi Yaratma Çabası. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt: XIII. Sayı: 1-2. ss. 161-178.
- Düren, A. (1972). *Toprak Hukuku Dersleri*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını: Ankara.
- İnce, E. (2006). Köylüyü Topraklandırma Kanunu'nun Türk Siyasal Yapısının Oluşumu Üzerindeki Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarih Araştırmaları Dergisi*. V/13. (Güz). ss. 59-78.
- İnönü, İ. (1946). *Söylev ve Demeçleri, T.B.M. Meclisinde ve CHP Kurultaylarında, 1919-1946*. İstanbul: Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Karaömerlioğlu, M. A. (1998). Bir Tepeden Reform Denemesi: Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun Hikayesi. *Birikim Dergisi*. (Mart). Sayı: 107. <http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyazi>.
- Kaya, S. Y. (2015). İskân Ve Toprak Dağıtım Politikaları Işığında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu. *Journal of Life Economics*. Cilt: 2 - Sayı: 3. ss. 77-105.
- Keyder, Ç.-Pamuk, Ş.(1985). 1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Üzerine Tezler. *Yapıt*, Sayı: 8. (Aralık-Ocak 1984/1985). ss.52-63.
- Köprülü, B.(1953). Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun İhtiva Ettiği Hükümler ve Bunların Memleketin Toprak ve Ziraat Reformunun Tahakkukunda Oynadığı Roller. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. Cilt 19, Sayı 1-2. ss. 782-819, 789.
- Müstecaplıoğlu, E. A. (1945). Toprak Kanunu Tasarısı Hakkında. *Tan Gazetesi*. 30 Mart.
- Ökçün, G. (1968). *Türkiye İktisat Kongresi.(1923-İzmir, Haberler, Belgeler, Yorumlar)*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Sadak, N. (1945). On Yedinci Madde. *Akşam Gazetesi*. 1 Haziran.
- Sertel, Z. (1945). Toprak Reformu. *Tan Gazetesi*. 29 Mart.
- Tökin, İ. H. (1933). Türk Köylüsünü Topraklandırmalı. Fakat Nasıl?. *Kadro Dergisi*. Sayı: 23. (İkinci Teşrin/Kasım). Ankara.
4.3.Sürelî Yayınlar
Akşam
Kadro Dergisi
Tan

